

HERMANN ATTILA – SZANYI MIKLÓS

„CSAK ELŐRE, ÉDES FIAM...”**A magyar Szent Korona országaiból sorozott gyaloghadosztályok, ezredek és zászlóaljok jelvényei a nagy háborúban***(Nemzeti Művelődési Intézet, Budapest, 2015. 259 o. ISBN: 978-963-6514-91-4)*

Az Osztrák–Magyar Monarchia hadseregében az első világháború idején a katonák körében közkedvelté vált sapkajelvényeknek komoly kultusza alakult ki. A jelvényeket – nem egyszer többet is – általában a tábori sapka vagy a csákó oldalán viselték, de néha elől a sapkarózsa alatt, esetenként a zubbonyon. Tematikájukat tekintve többségük az alakulat jelképéül szolgált, némelyik a főparancsnok vagy magasabb parancsnok portréját ábrázolta. Számos jelvény az egység harcainak helyszínét vagy a hadművelet időpontját örökítette meg. A hátszországban gyártott jótékonyági jelvények mellett akadtak az ellenfelet gúnyoló, ironikus tárgyú kítűzők. A jelvényeknek a háború alatt, majd ezt követően is jelentős gyűjtőköre volt.

Napjainkban egyre többen érdeklődnek a hadijelvények iránt. Újabban jelentős közgyűjtemények is felismerték: a jelvények nemcsak művészeti kivitelezésükben figyelemre méltó alkotások, hanem gyakran fontos hadtörténeti és kordokumentumok. Aligha véletlen, hogy a sapkajelvények észrevehető szerepet kaptak olyan neves közgyűjtemények, mint a bécsi Heeresgeschichtliches Museum vagy a goriziai (görzi) Museo della Grande Guerra első világháború évfordulójára rendezett nagyszabású kiállításán.

A Nagy Háború centenáriumaéhoz kapcsolódó hazai publikációk sorában a fenti témakörhöz kapcsolódó, kiemelten fontos alapl mű jelent meg. Hermann Attila és Szanyi Miklós magyar vonatkozású gyalogsági alakulatok sapkajelvényeivel foglalkozó, 2012-ben megjelent munkája második kiadásban került az olvasók elé. A több évtizedes gyűjtői és kutatói munka eredményeként megszületett kiadvány a Magyar Királyság területéről sorozott magyar királyi honvéd gyalogezredek, császári és királyi gyalogezredek, császári és királyi tábori vadászászlóaljok, valamint az ezeket összefogó dandárok és hadosztályok, továbbá az ezek alárendeltségében működő rohamcsapatok sapkajelvényeit dolgozza fel. A teljesség igényével készült tanulmánykötetben közel kétszáz alakulat hatszáz jelvénye található. A könyv szakmai jelentőségét bizonyítja, hogy ez idáig Magyarországon nem – de minden valószínűség szerint, külföldön sem – jelent meg olyan szakkönyv, amely ilyen részletességgel és alaposággal foglalkozna az alakulatjelvények egy behatárolt csoportjával.

A könyv előszavát a témakör elismert hazai szaktekintélye, a HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum Numizmatikai Gyűjteményének vezetője, Sallay Gergely történész–muzeológus írta, aki a kiadvány szakmai lektorálását is vezette.

Az első világháború alatt „egyre több ezred, kisebb nagyobb alakulat készítette el saját jelvényét, ugyanis a látható jelvények nagyban hozzájárultak az egységek önbecsüléséhez, s ezáltal harci erényeik fokozásához” – írták a sapkajelvények elterjedésének és közkedvelté válásának okairól a szerzők. Anyagukat tekintve, a hadijelvényeket cink-, vas- vagy réztötvözetből, fehérfém-ből, alpakából és esetenként – nyilván tisztok számára – ezüstből gyártották. Egészen ritka, különleges alkalomra aranyból is készült példány. E mellett több jelvénynek létezik bronzból vagy hadifém-ből vert plakett változata. Figyelemre méltó, hogy a jelvények egy részét nem egyszer neves magyar vagy osztrák művész mintázta. A könyv bevezetőjének legérdekesebb része természetesen az első világháborús sapkajelvények történetének szakmailag pontos, ugyanakkor közérthető leírása. Különösen fontos a jelvényeken látható ábrázolások tematikus összegzése és szakavatott ismertetése. A Nagy Háború legfontosabb hadieseményeivel foglalkozó fejezet biztos és jól áttekinthető történelmi háttérrel nyújt a kötet használatához.

Különösen fontos, hogy az olvasó pontos áttekintést kap az osztrák–magyar haderő jelen kötetben feldolgozott egységeinek hadrendi szervezetéről és besorolásáról, több térképpel is illusztrálva. A szerzők kronologikusan bemutatják a hadrendi változásokat, amelyek azért különösen fontosak, mert értelemszerűen, a jelvények korabeli készítői is igyekeztek követni a szervezeti módosulásokat.

Kiemelt érdeme a kötetnek, hogy nemcsak egy-egy jelvény leírását tartotta feladatának. Hermann Attila és Szanyi Miklós minden, általuk felkutatott változatot igyekezett bemutatni – képen és szövegben egyaránt. Még a hátoldalakra, az ott látható cégjelzésre vagy mesterjegyre, továbbá a rögzíthetőség módozatainak variációira is kiterjedt a szerzők figyelme.

A sok száz fényképet nézegetve, óhatatlanul adódik a játékos kérdés: melyik lehetett a korszak – a Nagy Háború – legszebb jelvénye? Az *Érdekes Újság* 1917. évi 35. számának a kötetben közölt címlapja az egyes honvédek Berán Lajos tervezte, Erzsébet királyné portréjával díszített ovális ki-tűzőjéről írta, hogy ez „a legszebb sapkajelvény”. Noha Berán ihletett alkotása vitán felül a legszebb jelvények közé tartozik, bizonyára minden olvasó megtalálja a könyvben a maga szívéhez legköze-lebb álló kis alkotást...

A tipográfiailag is igényes megjelenésű kötetet Horváth László kiemelkedő minőségű fényképei illusztrálják. Az egyes jelvények képei mellett, kétszázötven archív-, illetve műtárgyfotó található a kötetben. Ez utóbbiak a szerzők által gyűjtött, katonákról készített fényképek, valamint korabeli képes- és levelezőlapok, amelyek érdekes adalékokkal szolgálnak az alakulatjelvények használati módjáról és a katonai viselettörténet alakulásáról.

A tudományos szintű alaposággal szerkesztett könyvet mindenhol lábjegyzetek kísérik. A záró részben irodalomjegyzék, továbbá a jelvényeket tervező művészek, illetve a gyártó cégek felsoro-lása található. A kiadvány az első világháborúval foglalkozó hadtörténeti témakör jelentős hazai alapműve, amelyet a gyűjtők és a szakirodalom iránt érdeklődők bizonyan sok éven át forgatnak majd. A hátoldalon olvasható ígéret szerint a kiadványt hamarosan követi a magyarországi sorozású lovassági, majd tüzérségi egységek sapkajelvényeit feldolgozó önálló kötet.

Prohászka László

ANTONINO ZARCONI – ALDO A. MOLA (SZERK.)

RELAZIONE DELLA COMMISSIONE D'INCHIESTA

R. Decreto 12 gennaio 1918 n. 35.

Dall'Isonzo al Piave. 24 ottobre – 9 novembre 1917

*(Stato Maggiore dell'Esercito–Ufficio Storico, Roma, 2014. I–II. k. L+376, 579 o.
ISBN: 978-88-909200-8-0)*

A világháborús centenáriumi alkalmat biztosított, hogy az olasz hadtörténelem egyik legnagyobb vereségét, a caporettoi áttörést vizsgáló bizottság jegyzőkönyvét az első kiadásától eltelt 95 év után újra elérhetővé váljon. A caporettoi események jelentősége közismert, az viszont már kevésbé, hogy ennek az olasz nemzeti katasztrófának komoly katonapolitikai következményei is voltak. Az olasz hadseregben egészen addig kizárólag a „tévedhetetlen” főparancsnok, Luigi Cadorna viselte a felelősséget mindenért, és állandó ellenőrzés alatt tartotta alárendeltjeit. Cadorna számos érdeme mellett viszont voltak súlyos hibái is, és ezek közé tartozott, hogy nem ismerte az önkritikát, illetve a saját tévedhetetlenségének mítoszában élt. Ezzel állt összefüggésben, hogy az 1917. október 28-ai napiparancsában gyávasággal és a parancsok elszabotálásával vádolta XII. isonzoí csata által leginkább érintett 2. hadsereg katonáit, illetve a történelemért elutasított mindenféle felelősséget. A Cadorna leváltását követő vizsgálatnak így egyben az olasz katonák és a tisztikar „gyalázatának” vizsgálatát is el kellett végeznie. A vizsgálóbizottság a címben is jelzett 1918. január 12-ei 35-ös számú királyi rendelet alapján ülésezett, és az 1917. október 24-e, illetve a november 9-e közötti eseményeket vizsgálta. A végső dátum beszédes: nem a piavei csatákkal, hanem Cadorna leváltásával zárták a vizsgálandó időszakot, ami automatikusan Cadorna felelőségének vizsgálatát is jelentette. A felelősök hosszú sorában kiemelkedő helyet foglalt el Cadorna mint főparancsnok, Luigi Capello, a 2. hadsereg parancsnoka, illetve Pietro Badoglio, aki az áttörés helyszínét védő 27. hadtest parancsnoka volt.